

Zihninizi “Salabilme” Sanatı

Çok kuran zihinler için: Ruminasyon, endişe ve zihinsel kilitlenmeden çıkışın bilimsel yolları

Doç. Dr. Alişan Burak Yaşar

İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Tıp Fakültesi — Psikiyatri AD

“Zihninde Çok Kuran İnsanlar İçin Salabilme Rehberi” kitabından

Doç. Dr. Alişan Burak Yaşar

- İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Tıp Fakóltesi Psikiyatri AD Öğretim Üyesi
- Yapay Zeka ve İnsanlık Derneęi Yönetim Kurulu Başkanı
- EMDR Derneęi Bilimsel Araştırma Komitesi Başkanı
- Travma ve Afet Ruh Sağlığı Araőtırmaları Derneęi YK Üyesi
- Türkiye Psikiyatri Derneęi Yapay Zeka Birimi Koordinatörü ve Sosyal Medya Kurulu Sorumlusu
- Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakóltesi Mezunlar Derneęi YK Üyesi

10+

kitap: ruhsal travma, yas, EMDR,
MKT, ACT

Ana alanlar: travma, grup
müdahaleleri, depresyon, DEHB,
bibliyoterapi

1 saatte neler yapacağız?

Ön ölçüm

klinikolcek.com — 2
dakikalık bilimsel test

Zihni tanı

Ruminasyon, endişe ve BDS
(CAS) nedir?

Çizgi film

Yapay zekâ ile hazırlanan 5
dakikalık MKT filmi

Taktikler

Eve götüreceğiniz 3 basit ve
güçlü beceri

Amaç: Bu salondan çıkan herkeste ölçülebilir bir değişim başlatmak.

BAŞLAMADAN ÖNCE — ÖN ÖLÇÜM

Telefonunuzu çıkarın: [klinikolcek.com](https://www.klinikolcek.com)

1. Siteye girin, MCQ-30 (Üstbiliş Ölçeği) veya CAS-1 ölçeğini açın
2. Şimdi, dersten önce doldurun ($\approx$ 2-3 dk)
3. Puanınızı not edin — kimseyle paylaşmak zorunda değilsiniz
4. 1 ay sonra aynı ölçeği tekrar doldurun

Neden?

Bugün öğreneceklerinizin sizde psikometrik olarak işe yarayıp yaramadığını kendi verinizle göreceksiniz. İddia değil, ölçüm.

Gece 02.00... Laf lafı açıyor

“O gün o müşteriye neden öyle dedim?”

“Ya hedefleri tutturamazsam?”

“Neden hep ben? Neden bu kadar yoruldum?”

“Bu düşünceleri durduramıyorum.”

30-70 bin

Zihnimize bir günde gelen düşünce sayısı

Sorun düşüncenin gelmesi değil; hangisiyle saatlerce oturduğumuz.

Ruminasyon: Geviş getirir gibi düşünmek

Geçmişe dönük, tekrar tekrar aynı şeyi düşünme alışkanlığı.

- *“Neden böyle hissediyorum?”*
- *“Neden bu hale geldim?”*
- *“Hatalarımı nasıl düzelteceğim?”*

Sorun çözme gibi görünür ama verimsizdir: moral bozukluğu, uykusuzluk ve enerji kaybına yol açar. Depresyonun en güçlü motorlarından biridir.

Kilit soru

“Bunca yıl düşünüp durmak sorunu çözdü mü?”

Çözecek olsaydı, şimdiye çoktan çözmüştü.

Endişe: “Ya olursa?” makinesi

Geleceğe dönük, tehdit odaklı zihinsel kurgu.

- “Ya işler beklediğim gibi gitmezse?”
- “Ya hata yaparsam, sonuçları ne olur?”
- “Ya bu durumdan hiç çıkamazsam?”

Hazırlık gibi görünür; oysa kas gerginliği, çabuk yorulma, uyku bozukluğu ve belirsizliğe tahammülsüzlük üretir.

İKİSİNİN FARKI

Ruminasyon
geçmişî deşer

Endişe
geleceğı kurar

**İkisi de istemli sürdürülen
zihinsel davranışlardır — yani
değiştirilebilirler.**

BDS / CAS: Bilişsel Dikkat Kitlenme Sendromu

Dikkatin, el feneri gibi tek bir olumsuz düşünceye kilitlenip orada kalması. (Wells)

Ruminasyon

geçmiş tekrar tekrar çiğneme

Endişe

“ya olursa” senaryoları

Tehdit izleme

sürekli tehlike tarama

Verimsiz başa çıkma

kaçınma, bastırma, uyuşturma

Herkesin olumsuz düşüncesi vardır. Depresyon ve kaygıyı üreten, düşüncenin kendisi değil — ona verdiğimiz bu 4 kilitli yanıttır.

Metakognisyon: Düşünce hakkındaki düşünce

Kendinize sorun: Bu cümlelere 1 (hiç) – 4 (tamamen) arası kaç puan verirsiniz?

“Endişelenmek işlerimi kontrol etmeme yardım eder.”

Pozitif inanç → endişeyi başlatır

“Düşünmeye devam edersem sorunu çözerim.”

Fayda algısı → ruminasyonu besler

“Endişelenmeye başlarsam kendimi durduramam.”

Kontrolsüzlük inancı → çaresizlik

“Bu düşünceler beni hasta edebilir / delirtebilir.”

Tehlike inancı → kaçınma ve panik

Araştırma bulgusu: Bu inançları bırakabildiğiniz oranda şikayetler azalıyor. (Wells & Cartwright-Hatton, 2004)

Tavşan korktuğu için kaçmaz; kaçtığı için korkar

Aslan metaforu

“Kapının dışında aslan varmış gibi davranırsak; bir süre sonra aslan olsa da olmasa da, aslan varmış gibi yaşar, davranır ve hissederiz.”

Kapıyı hiç açmadıkça, aslanın var olup olmadığını asla öğrenemeyiz.

Kaçındıkça büyür

Duygudan kaçmak anlık rahatlatır → beyin “kaçmasaydım felaket olurdu” diye öğrenir → bir sonraki sıkıntı daha şiddetli gelir.

Kaçtığımız şey canavarlaşır. İçerideki duygu ve düşüncelerden kaçmak zaten mümkün değildir.

Düşünceleriniz sadece birer düşünce.

Defterdeki bir yazı, camdaki bir leke, zihinden geçen bir ses gibi... Tamamen sanal.

Üretimi elimizde değil

Böbrek idrar üretir; beyin düşünce üretir. Musluğu kapatamayız.

Yanıtı elimizde

Hangisine kilitleneceğimiz, hangisini “salacağımız” bizim seçimidir.

Dikkat = direksiyon

Dikkati yönlendiren parçamız, bizi “biz” yapan parçadır.

Kaynak: Metakognitif Terapi (Wells, 2009) — düşüncenin içeriğini değil, düşünceyle ilişkimizi değiştirir.

Camdaki Yazı

1

Yazın — Sizi son dönemde en çok yoran düşünceyi hayal edin: camın üzerine beyaz kalemle yazılmış olsun. Örn: “Kendimi asla affetmeyeceğim.”

2

Odaklanın — 20 saniye sadece yazıya bakın. Bedeninizde ne oluyor? Göğüste sıkışma, boğazda düğüm, huzursuzluk...

3

Manzaraya bakın — Şimdi dikkatinizi yazının ARKASINDAKİ manzaraya verin. Bir ressama tarif eder gibi detaylıca inceleyin: binalar, ağaçlar, insanlar...

4

Fark edin — Yazı hâlâ orada. Ama sıkıntı? Azaldı. Yazıyı silmediniz — dikkatinizi SİZ yönettiniz.

“Sakın o yazıya bakma!” deseydim...

Bastırma paradoksu

“Pembe fili düşünmeyin” dediğim an ne oldu? Yasakladıkça düşünce daha çok göze çarpar, ateş harlanır.

“Kötü hissetmemeliyim”, “bu aklıma gelmemeli” kuralları, patolojinin ta kendisidir.

Salabilmek

Ne bastırmak ne de peşinden gitmek: düşüncenin orada olmasına izin verip dikkati gerçek hayata çevirmek.

Kilit soru: “Bu düşünceyle uğraşmıyor olsaydım, tam şu an ne yapıyor olurdum?” — Onu yapın.

Davetsiz Misafir

Ev sahibisiniz, sevdiklerinizle güzel bir yemek veriyorsunuz. Hiç hazzetmediğiniz komşu çat kapı geldi. O komşu = sizi rahatsız eden duygu ve düşünceler.

Kovmaya çalışmak

Kapıdan itersiniz, camdan girer. İki saat onunla boğuşur, daveti kaçırsınız.

İkna etmeye çalışmak

“Derdin ne? Niye geldin?” diye saatlerce konuşmak = ruminasyon. Yine davet kaçır.

Orada olsun, siz yaşayın

Bir köşede dursun. Siz misafirlerinize dönün. Genelde sıkılıp gider — gitmese de artık önemi kalmaz.

Direksiyon sizde, peron sizde

Güneşli günde araba

Soldan yakıcı güneş koluma vuruyor (zorlayıcı duygu). Güneş gitsin diye direksiyonu kırarsam → kaza. Güneşle kavga etmem; kolumun acımasına yer açar, yola devam ederim.

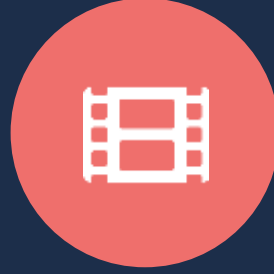
Zaten ya güneş gider ya yol döner.

Tren istasyonu (Callesen)

Zihniniz işlek bir istasyon; günde on binlerce tren (düşünce) geçer. Hangi trenin geleceğini seçemezsiniz — ama binip binmemeyi SİZ seçersiniz.

Yanlışlıkla bindiyseniz bile: her an inebilirsiniz.

Ş İ M D İ E K R A N A

Deniz'in Düşünce Penceresi

Yapay zekâ ile ürettiğimiz, çocuklara Metakognitif Terapi becerilerini öğreten 5 dakikalık çizgi film

İzlerken kendinize sorun: “Bir çocuk bunu yapabiliyorsa, ben neden yapamayayım?”

Kendine Eziyet Saati (Ruminasyonu Erteleme)

Nasıl yapılır?

- Günde 15 dk'lık bir “kurma randevusu” belirleyin (örn. 19.00-19.15; uykuya yakın olmasın).
- Gün içinde kurma dürtüsü gelince: “Şimdi değil — randevuda.” deyip erteleyin.
- Saat gelince isterseniz doya doya kurun. Çoğu gün... canınız istemeyecek.
- İstemiyorsanız o günü kendinizi azat edin.

Ne kanıtlar?

Ruminasyon kontrol edilemez sandığınız bir şey değilmiş: ertelenebiliyorsa, yönetilebiliyordur.

Üstelik istek her zaman sürmüyormuş.

Dikkat Antrenmanı (ATT) — Zihninin Spor Salonu

5 dakikalık egzersiz — sabah & akşam:

- Farklı yönlerden gelen 5 ses belirleyin (klima, sokak, saat, telefon sesi, yan odadaki buzdolabı...).
- Her sese 10'ar sn, “hayatın sırrı ondaymış gibi” odaklanın; 2 tur gezin.
- Dikkat kaçınca (kaçacak!) kavga etmeden geri getirin — antrenman tam da bu.
- Finalde 5 sese birden “şemsiye açar gibi” odaklanın.

Kas metaforu

Kolunuza “20 kilo kaldır” demekle kaldıramaz; antrenmanla kaldırır. Dikkat de bir kastır.

Uyarı: Rahatlamak için DEĞİL, dikkat kasını geliştirmek için yapılır.

Salabilme — ve her şeyin kalbindeki soru: NİYET

Kilitlendiğinizi fark ettiğiniz an kendinize sorun: *“Bu düşünceyle uğraşmıyor olsaydım, tam şu an ne yapıyor olurdum?”*

Cevap neyse — onu yapın. Düşünce orada dursun; siz hayata dönün.

Yanlış niyet

“Bunu yapayım ki sıkıntı GİTSİN.” → Bu, kaçınmadır; su içmek bile bu niyetle zararlı olur. Kısa vadede rahatlatır, uzun vadede canavarı besler.

Halis niyet

“Bunu yapıyorum çünkü hayatımın bu anında böyle yaşamak istiyorum — duygu orada olsa da olmasa da.” Ameller niyetlere göredir.

Bu beceriler mesaide nasıl görünür?

Zor müşteri görüşmesi sonrası: “Neden öyle dedim?” kasedini akşam 19.00 randevusuna erteleyin; sıradaki işleme tam dikkatle dönün.

Hedef / denetim baskısı: “Ya tutturamazsam?” treni perona geldi — binmeyin. Bugün atılabilecek tek somut adımı yapın.

Gece maili / mesajı kurma: Kendinize sorun: “Şu an bununla uğraşmıyor olsam ne yapardım?” Ailenizle yemek mi? Ona dönün.

Yoğun stres anında: Duyguyu bastırmayın, kovmayın: göğsünüze alın, işinize devam edin. Hiçbir duygu sonsuza dek yükselmez.

Bugünden sonra...

- 1 Düşüncelerim sadece düşünce — camdaki boyadan ibaret.
- 2 Üretimi elimde değil; yanıtı ve dikkatim tamamen elimde.
- 3 Bastırmak ve kaçınmak ateşi harlar; salabilmek özgürleştirir.
- 4 Kurma isteğimi erteleyebiliyorum — demek ki kontrol bende.
- 5 Kritik soru: “Bununla uğraşmasaydım şu an ne yapıyor olurdum?”

BİLİMSEL KAPANIŞ — SON ÖLÇÜM

Deney sizsiniz: 1 ay sonra tekrar ölçün

Bugün

Ön ölçümünüzü aldınız
(klinikolcek.com — MCQ-30 / CAS-1). Puanınız cebinizde.

30 gün

Kendine Eziyet Saati + günde 2x5 dk
Dikkat Antrenmanı + salabilme
niyetiyle yaşayın.

Sonra

Aynı ölçeği tekrar doldurun.
Puanınızdaki değişim, sunumun
sizdeki psikometrik etkisidir.

Bir bilim insanı olarak sizden ricam: hissetmeyin — ölçün.

Okuma önerileri & iletişim

- **Zihninde Çok Kuran İnsanlar İçin “Salabilme” Rehberi — A. B. Yaşar (Psikonet)**
- EMDR ile Beyinde Değişim — A. B. Yaşar (Psikonet)
- Hangi Terapi? — A. B. Yaşar, Ed. (Nobel Akademik)
- Az Düşün Uzun Yaşa — Pia Callesen
- Mutluluk Tuzağı — Russ Harris (Litera)
- **Sesli kitap özetleri: psikoegitim.net • Egzersiz kayıtları: iyihissetmek.tv**

Teşekkürler!

Doç. Dr. Alişan Burak Yaşar

alisanburak.com

*“Hayat, zihninizde
kurduklarınızdan çok daha
fazlasıdır.”*